

EN EL CINQUE CENTENARI DE LA MORT DE TOMAS DE KEMPIS

Impulsat per l'enorme grandesa d'aquest petit llibre que és el Kempis i estimulat pels entusiastes elogis i recomanacions que del mateix n'han estat fent durant cinc segles els més il·lustres sants i savis de la cristiandat i àdhuc grans intel·ligències del món protestant, vaig començar la meua col·lecció de Kempis amb el decidit intent d'aplegar un exemplar de totes i cada una de les edicions aparegudes en tot el món, com a testimoni d'admiració i homenatge particular al seu autor, en el cinquè centenari de la seva mort.

Tanmateix, ben aviat em vaig adonar que la meua intenció era irrealitzable per més energies i diner que hi destínés. Cal saber que, a part dels manuscrits, actualment raríssims (1), i dels incunables gelosament guardats en famoses biblioteques, assegura el P. Agustí de Backer, S. J. que passen de 4.000 les edicions del Kempis, repartides entre totes les llengües que tenen literatura. Per valorar aquest nombre, serà bo recordar que amb la darrera edició mundial del «Quijote», la de Gregori Prieto, el pintor de Valdepeñas, en la que hi ha posat nombroses il·lustracions, el llibre cervantí s'acosta, i és molt, a les dues mil tres-cents edicions des de l'edició princep, del 1605. Pot ser oportú de recordar això en aquests dies en què se celebra el 355 aniversari de la mort de Miguel Cervantes Saavedra.

Amb tot, no he desistit en el propòsit de retre el meu homenatge a Tomàs de Kempis, procurant aplegar el major nombre possible d'edicions distintes d'aquest llibret sense parió. Diu el P. Josep A. de Laburu, S. J., que és segurament el llibre d'autor humà que més es deu haver llegit en el món.

S'assegura que la millor col·lecció de Kempis, a nivell mundial la posseeix actualment la Biblioteca Central de l'Excm^a. Diputació Provincial de Barcelona, amb uns 500 exemplars, dels quals, uns 400 pertanyien a la col·lecció donada pel Sr. Enric de Janer. (1)

Es de justícia, i cau molt bé a la ciutat comtal de posseir aquest tresor literari-espiritual, ja que d'ella i en llengua catalana precisament, en va sortir a llum la primera traducció en llengua vernacle tant sols 11 anys

(1) Se'n conserven uns 400

(1) No m'ha estat possible d'esbrinar amb certesa el volum d'una important col·lecció existent a HARVARD?

després de la mort en la llunyana Alemanya, del seu autor Fra Tomàs Hemerken de Kempis. (1)

Sigui permès de dir, encara que només de passada, que la primera Bíblia impresa a Espanya en llengua vulgar és també una versió catalana. (València, 1478), sembla deguda a Bonifaci Ferrer.

Fra Tomàs Hemerken (=Malleolus, Llat., = Martillito, Cast.) de Kempis (de Kempen, que vol dir dels camps), va néixer pels anys 1379 o 1380 a Kempen, poblet alemany proper a Düsseldorf, en l'arxidiòcesi de Colònia. Els seus pares: Joan i Gertrudis, sembla que exercien en el poble els oficis de ferrer i mestra de costura respectivament.

Des de la seva infantesa, va sentir Tomàs vius desitjos de lliurar-se enterament a Déu. El dia de Corpus del 1406, als sis anys de noviciat, pronuncià vots i vestí l'hàbit en el monestir de Canonges Regulars de Sant Agustí, de Mont Santa Agnès, proper a Zwolh (Holanda). Set anys després (1413), als 33 anys d'edat, rebé ordres sagrades i assolí el sacerdocí.

Molt jove encara, aprengué a escriure i a estudiar les Sagrades Escrip-tures, arribant precoçment a ser una autèntica figura en la difícil disciplina de copiar Missals, la Bíblia i altres llibres, professió molt estimada, sobretot abans de la invenció de la impremta. La firma que usava, tant per a les còpies com per als treballs originals, venia a dir «Finit i acabat per mà de Fra Tomàs de Kempis».

Monjo i sacerdot de Crist, tingué en vida una sola obsessió: Arribar a Déu, des de la soledat i a través de llibres; «In Hoeckens und Boeckens», expressió que més tard es posà al peu dels seus retrats. Ell mateix va escriure que «tenia el treball per company, per amic el silenci i per consol l'oració».

Després d'haver exercit almenys dues vegades el càrrec de Subprior i altres dignitats importants dintre de la comunitat, el dia 25 de juliol del 1471 (1.er de maig; 15 de juliol; 27 de juliol dia vuitè de les calendes d'agost segons els autors), després del rés de Completes, morí santament a l'avançada edat de 91 (o potser de 92) anys, en el monestir de Canonges Regulars de Sant Agustí, de Mont Santa Agnès, en la diòcesi de Utrecht (Holanda) on fou enterrat amb molta veneració.

El dia 3 d'agost del 1672 les seves despulles mortals foren traslladades processionalment a la parròquia de Sant Miquel de Zwolh, propera al monestir de Mont Santa Agnès, on es conserven en un valuós reliquiari que regalà expressament per aquest fi Maximilià Enric. Un fragment fou donat i dipositat el 1847 al monestir de Saint Pierre de Solesmes pel cardenal Pitra. El doctor en medicina F. R. Cruise, de Dublin, les ha examinades

(1) Miquel Pèrec. «Llibre del menyspreu del món» Barcelona. Editor: Pere Posa, prevere - es-tamper. Dedicada a Sor Isabel de Villena. 1482. Reimpresa a Barcelona el 1518.

i ha pogut comprovar que Kempis fou d'estatura menys que mitjana, de crani elevat i de notables proporcions, si bé amb la singularitat de presentar un poc entrat el segment esquerra del front, a la qual cosa pot ajuntar-se la notícia que en donava el seu biògraf, d'ésser de color encès i emmorenit, de cabell negre i ull viu i de vista excel·lent fins en la seva vellesa.

Damunt la seva tomba pot llegir-se aquesta inscripció «Aquest monument està dedicat a Tomàs de Kempis, el nom del qual serà més perenne que el mateix monument».

Tal fou el senzill monjo a qui Déu volgué concedir la gràcia que una de les seves obres, entre unes 45 que se n'hi atribueixen, fos la més llegida i estimada de tota la cristiandat; el breuari de meditacions de sants com Sant Ignasi de Loyola; Sant Francesc Xavier i el de Borja, Sant Felip Neri, Sant Carles Borromeu i Sant Francesc de Sales.

Aquesta obra famosa de Tomàs de Kempis —*la més bella*, diu Fontanelle, *que hagi sortit de mans de l'home*, ja que l'Evangeli no és obra seva—, és la ascètico-mística *La Imitació de Crist*. Comprèn quatre parts o llibres que en el manuscrit original apareixen sense títol general. Amb tot, cada llibre o part en particular porta el seu títol: I) *Avisos profitosos per a la vida espiritual*; II) *Exhortacions a la vida interior*; III) *Del consol interior*; IV) *Del Santíssim Sagrament de l'Altar*. Aquest manuscrit, en llatí, acabat en la ciutat de Zwolh, l'any 1441, ha estat descobert recentment a Lovaina—. De l'epígraf amb què comença el primer capítol del llibre primer se'n va treure el títol o els diferents títols que s'han donat a l'obra: *Imitació de Crist*, *Llibre del menyspreu del món* o —segons els nostres clàssics— el *Contemptus mundi*.

La «*Imitació de Crist*» compta amb 500 anys de vivència a través d'una multitud d'edicions. Concretament de Barcelona en tenim d'enregistrades un centenar, de les quals 19 són en català repartides entre els 9 traductors següents:

La 1.ª, del 1482, de Miquel Pèrèç, el gran escriptor compatrici i contemporani d'Auziàs Marc, Sant Vicenç Ferrer, Jaume Roig, Sor Isabel de Vil·lena, a la qual dedicà la versió, i altres il·lustres homes de lletres. Forma un volum d'esplèndida estampació gòtica, compost de 108 fulls en quart.

La 2.ª — del 1621, del P. Pere Gil, jesuïta.

La 3.ª — del 1697, del Rev. Pere Bonaura.

La 4.ª — del 1845, d'en Jeroni Pi.

La 5.ª — del 1894, del Doctor i Mestre en Gai Saber Therenci Thos i Codina.

La 6.ª — del 1904, de Mossèn Gaetà Soler, de la que se n'han fet sis o set edicions

La 7.ª — del 1914, de Mossèn Isidre Solsona.

La 8.ª — del 1927, de Mossèn Josep Forn, versió ritmada, i reeixida, senzillament elegant; reeditada el 1950.

I la 9.ª — del 1953, d'Emili Vallès, Oblat de Montserrat, amb una interessant Nota Proemial de Pere Ribot, prev. Es el volum 12 de la Biblioteca Selecta Universal. L'any següent, 1954, fou reeditada en els tallers tipogràfics d'Ariel, S. A. Barcelona. Aquesta edició, la millor de totes, està enriquida amb un pòrtic per Dom Aureli M. Escarré, Abat de Montserrat, i una importantíssima introducció per Dom Garsías M. Colombàs - Llull, monjo de Montserrat (Edició a cura de J. Sales).

La majoria de traduccions apareixen ampliades amb la vida del Venerable i breus tractats d'ascètica, amb seleccionats exercicis de pietat i de devotes oracions.

Una originalitat de «La Imitació, que es descobreix per poc que hom la llegeixi, és que no conté solament profundes reflexions pròpies per a convèncer l'ànima, sinó que en totes les seves pàgines s'hi troben també admirables i oportuns consells per a totes les circumstàncies de la vida.

En els nostres dies, i en el nostre país, gairebé no existeix el que fou en altres temps apassionat debat sobre el vertader autor de la *Imitació de Crist*. L'Abbè Dassance (1857) considera aquest afer com un dels més difícils problemes d'història literària que hagi exercitat, fins el present, l'astúcia dels crudits. Amb tot, els moderns arguments a favor de Tomàs de Kempis, són pràcticament concloents.

Comunament el Kempis s'ha editat en forma de devocionari de butxaca; alguns molt petits. De tamany miniatura devia ésser el que usava Sant Ignasi de Loyola ja que l'anomenava «el Gersoncito», influenciat pel clima literari del segle XVI, que amb força l'atribuïa a Joan Gerson, el gran Canceller de la Universitat de París i President del Concili de Constança (1363-1429).

Amb tot, no manquen pas les edicions de gran tamany, quasi com els antics missals, enriquides a més amb precioses làmines en negre i en color i artístiques vinyetes. El segle XIX és el capdavanter en aquesta classe d'edicions de luxe.

Consideraria una vertadera raresa no trobar almenys un exemplar del Kempis en la Biblioteca particular de tots els vigatans. Si els llibres són o procedeixen d'un sacerdot o religiós, comunament és una edició llatina del Kempis; en els altres casos, el més freqüent és trobar la versió castellana del P. Joan Eusebi Nieremberg, S. J., venerable escriptor del segle XVII ben conegut de la pietat catalana, el qual tractant de l'admirable traspàs del famós monarca Felip II, diu: «Va tenir en la seva mort la candela de Ntra. Senyora de Montserrat en la mà, tan fortament estreta, que àdhuc després de mort, quasi no li podien sostroure». (1)

(1) Nieremberg.- Virtud coronada, cap. IV

Em consta que en el Col·legi de Sant Josep per seminaristes, de Vic, es llegia cada dia al menjador un capítol d'aquesta versió castellana del P. Joan Eusebi Nieremberg, S. J., i que durant la setmana en què els parrissaires estaven d'Exercicis Espirituals, mossèn Quim, com a lectura apropiada, els deixava llegir l'obra «Diferencia entre lo temporal y lo eterno», també del P. Nieremberg.

En una d'aquestes biblioteques particulars de Vic, vaig trobar-hi, i em fou generosament cedida, una edició catalana del Kempis del 1925, adquirida a la *Llibreria Montserrat* de la Plaça de les Garces, (avui del Canonge Collell), amb una dedicatòria autògrafa del meu inoblidable mestre i reeixit poeta vigatà mossèn Pere Verdaguier, prev. assassinat a Les Guilleries els primers dies de la Guerra civil; diu així:

«Si vols l'ànima esforçada
i del món vencé els esculls,
ben sovint obre els teus ulls
de Crist a la llum daurada.

P. V. prev.»

Jo no sé si es llegeix o no es llegeix actualment el Kempis, però sí sé, perquè he presenciat varies vegades el fet, que és un llibre pel qual s'interessen no pocs turistes, els quals adquireixen, sense regatejar-les gens, quantes edicions, més o menys antigues, apareixen en el mercat de llibres d'ocasió. Si no és per a llegir-lo, seria interessant saber el destí que li donen. Per altra part, un dels actuals directors espirituals que frueix de més prestigi en la nostra ciutat, va assegurar-me, fa ben pocs dies, que ell continuava recomanant als seus devots la freqüent lectura del Kempis. En aprofitar aquest testimoni Kempista em desentenc de les frívols objeccions que pugui presentar l'esperit de subtileza i cavillació, recordant amb goig l'escena de «*Los sabios resucitados*» amb tant d'encert descrita per Balmaes en *El Criterio*, Cap. XII, paràgraf III. A tot això podem afegir-hi que en la llista de títols de «Libros para vacaciones» 1971. Aguilar, hi figura aquest: KEMPIS: *Imitación de Cristo*.

El Kempis, amb la seva deu abundant de doctrina ascètica i mística, ha donat peu a què diversos aciençats escriptors hagin trobat en ell material bàsic suficient per a compondre precioses obres sobre temes concrets de pietat. Entre nosaltres són ben coneguts *El Camino, la Verdad y la Vida*, de l'Excmo. Dr. Dn. Antolin Monescillo, Bisbe de Jaén, 1875; *Concordia entre la Imitación de Cristo y los Ejercicios espirituales de San Ignacio*, del R. P. Mercier, S. J., versió castellana de Dn. Arturo Masrera, 1900; etc., etc.

Cloenda: Tota l'obra ascètica de Tomàs de Kempis pertany a l'escola mística flamenca, fundada per Ruysbrock, els deixebles del qual, entre altres, foren els canonges regulars de Windesheim, especulatiu, però més pràctic que llur mestre, el capdavanter dels quals fou Gerard Groot (1384).

Fou Tomàs, un esperit de grans proves i conhort. Vivia en la presència contínua del Senyor. Si la nostra predestinació té peu en la semblança del Crist, model perfectíssim de santedat, n'és un reflex aquest llibre. Aquest llibre, del que continua dient Pere Ribot, prev., que talla com un diamant, és un do de Déu, que perdura com una fruita madura i mengívola, en les mans dels qui fan via famejants d'amor; és una finestra oberta a l'esperança de les collades eternals, i una font d'aigua fresca per a reprendre coratge de bell nou vers la conquesta de la veritat, que fa lliures els homes. (St. Joan, 8, 32).»

En fi, és la meua voluntat que la collecció de Kempis que amb tanta d'il·lusió i no pocs sacrificis vaig formant, actualment composta de 225 edicions, qualsevulla que arribi a ésser la seva dimensió, sigui guardada a Torrellebreia com a record de la meua vocació sacerdotal. Vocació que, després de Déu, la dec enterament no sols a les bones ensenyances i millors exemples dels meus inoblidables pares, sinó també a la lectura d'una bella edició del Kempis i molts altres llibres de pietat que es guarden en la biblioteca particular de Torrellebreia.

Vull també deixar constància del meu sincer agraïment a tots aquells bons amics que generosament m'han proporcionat algun exemplar del Kempis per a fer-me sentir més intencament l'alegria i la satisfacció que neixen de l'obrar segons un ideal.

Lluís Vilarrubia, Prev.